

**МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ РОБОТИ НАД ЛІТЕРАТУРНОЮ КАЗКОЮ З ДІТЬМИ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ
НАТАЛІ ЗАБІЛИ)**

Вступ. На теперішньому етапі розвитку дошкільної освіти особливого значення набуває всебічний розвиток дитини, її виховання, формування її моральних, ціннісних орієнтирів, мовленнєвий, соціальний, емоційний розвиток тощо. Одним із найефективніших засобів, який може комплексно впливати на зазначені аспекти становлення особистості дитини, є художня література, зокрема літературна казка. Як синтез мистецтва слова, народної мудрості та фантазії, казка є визначальним інструментом в освітньому процесі.

Актуальність дослідження особливостей роботи з літературною казкою зумовлена необхідністю пошуку й визначення доцільності впровадження найбільш ефективних, педагогічно обґрунтованих методів і прийомів роботи з нею, які слід застосовувати з дітьми дошкільного віку в умовах перебудови освітніх систем, їх реформування і модернізації відповідно до викликів сучасності. Окрім цього, проблему дослідження поглиблює суперечність між визнаною психолого-педагогічною цінністю літературної казки у вихованні дошкільників і недостатньою розробленістю конкретних практичних методів та прийомів роботи з нею, спрямованістю на усталені педагогічні принципи, ігнорування інтерактивності та індивідуалізації освітнього процесу.

Мета – охарактеризувати й описати практичне застосування методів та прийомів роботи з літературною казкою з дітьми дошкільного віку (на прикладі казок Н. Забіли).

Основний текст. Літературна казка, згідно з енциклопедією автора-укладача Ю. Ковалева, – це художній твір письменника, який, «модифікуючи жанрово-стильові особливості фольклорної казки, формує новий за якістю авторський текст із різними інтертекстуальними елементами (цитатами, ремінісценціями, алюзіями тощо)» [3, с. 568]. Як зауважує Т. Качак, твори цього жанру характеризуються оригінальністю сюжету, авторським стилем, самобутніми головними героями, широтою засобів виразності та стилістичних прийомів, проте водночас мають фіксовану форму, обов'язкові структурні елементи композиції [2, с. 153].

Сприйняття літературної казки дитиною дошкільного віку є складним психологічним процесом, що передбачає емоційне співпереживання, засвоєння моральних уроків, розвиток мислення, мовлення, уяви, формування системи цінностей, закріплення прикладів поведінки тощо [5, с. 158]. У контексті аналізу творів Наталі Забіли, яка зуміла глибоко переосмислити традиції народної казки, залишаючи її моральне підґрунтя, особливого значення набуває добір таких методів і прийомів, які б не лише забезпечували розуміння сюжету, а й сприяли б багатоаспектному розвитку дитини дошкільного віку. З огляду на це, базові традиційні методи (зокрема читання, бесіда за змістом) є нині недостатніми для розкриття всього потенціалу

казки; вони мають бути інтегровані з активними, практичними, діяльними прийомами, які спрямовані на здійснення всебічного впливу на дитину – від ігрової драматизації та моделювання до елементів творчого переказу та ілюстрування.

Визначимо такі основні методи роботи над літературною казкою Наталі Забіли з дітьми старшого дошкільного віку:

Інсценізація казки (драматизація) – доцільно запропонувати дітям розіграти сюжет казки у формі театралізованої гри (наприклад, театр тіней, пальчиковий, настільний тощо). Для драматизації можна використати казки Н. Забіли зі збірки «Про малят і про звірят». Використання цього методу сприятиме глибшому емоційному залученню дитини, активізуватиме роздуми про вчинки й мотиви героїв, навчатиме практичній взаємодії з іншими дітьми.

Ілюстрування казки (образотворча діяльність) – передбачає створення малюнків дітьми після прочитання казки. Це може бути зображення головних персонажів, епізодів казки або вигадання власних ілюстрацій (казки «Біла шубка», «Лінива дівчинка»). Цей метод дає змогу активізувати фантазію, візуальне мислення, вправлятися в естетичному сприйманні краси тощо.

Казкова терапія (емоційне обговорення) – передбачає обговорення з дітьми важливих внутрішніх переживань, визначення моральних складових, які містить казка. Це нетипове обговорення змісту прочитаного, а акцентування на емоціях, які переживали головні персонажі. Наприклад, обговорюючи казку Н. Забіли «Зайчикова хатка», можна поставити дошкільнятам такі питання: «А як почувався зайчик, коли його вигнали?», а потім: «А ти колись так почувався? Коли? Що сталося?».

Метод творчої реконструкції сюжету – доцільно запропонувати дітям змінити кінець казки або вигадати варіанти розвитку подій. Наприклад: «А що було б, якби у зайчика не пібіліла шубка?», «А якби зайчик не вихвалявся, то як би себе тоді поводив?» (за казкою Н. Забіли «Біла шубка»). Це сприятиме стимулюванню творчого мислення, уяви, а також дасть змогу дошкільнятам самостійно аналізувати поведінку казкових героїв.

Моделювання реальних ситуацій за мотивами казки – передбачає створення ігрових або проблемних ситуацій, які містять елементи казкових подій. Наприклад, після прочитання казки Н. Забіли «Сорока-білобока» доцільно обговорити з дітьми питання «Що я зроблю, якщо в мамі буде багато роботи...», де розглянути моральні вибори. Використання цього методу дасть змогу перенести казкові уроки в реальне життя.

Складання казки за аналогією – полягає в тому, що діти разом із педагогом (або самостійно) вигадують власну казку за структурою або тематикою, схожою до казок Н. Забіли (наприклад, після опрацювання казки «Зайчикова хатка» можна вигадати історію «Про метелика, якого вигнав павук»). Це сприятиме розвитку навичок зв'язного мовлення та креативності [4, с. 235-238].

Розглянемо також групи прийомів для роботи з літературною казкою. Зокрема, доцільними, попри їхню традиційність, є словесні прийоми (обговорення, бесіди, розповіді, пояснення та ін). Інколи дошкільнятам потрібно пояснити певне слово або висловлювання. Проте навіть у такому разі варто спершу давати дітям можливість виразити власні здогадки, а лише потім – надати конкретне пояснення. Окрім цього, можна урізноманітнити роботу з казкою такими прийомами, як: переказ казки від першої особи (дошкільник розповідає сюжет від імені героя («Я – зайчик, і ось що зі мною сталося...»)); висловлювання за аналогією «А як би ти вчинив(-ла)?» тощо.

Надзвичайно ефективними є ігрові прийоми, зокрема дидактичні ігри (на кшталт «Розклади ілюстрації по порядку», «Впізнай героя за описом», «Чия тінь», «З якої казки» і т.ін.), казкові квести із завданнями тощо. Такі прийоми сприяють здебільшого закріпленню змісту й сюжету казки, міцнішому запам'ятовуванню визначальних особливостей певної казки [1, с. 145].

Наведемо також візуально-художні прийоми роботи з казкою. Наприклад, одними з таких прийомів є ілюстрування сюжету, ліплення казкових героїв або атрибутів, символів, які зустрічаються в казці, аплікація за мотивами казки та ін. Створення об'ємних чи плоских образів героїв, особливих деталей дає можливість розвивати пам'ять дитини, творчі здібності, аналітичне та креативне мислення для візуального зображення головних характеристик або рис головних персонажів казки.

Окрім цього, ефективним у роботі з дошкільнятами є такий візуально-художній прийом як розгляд ілюстрацій до тексту, що посилює вплив слова і сприяє кращому його осмисленню. Малюнок-зображення, що належить до конкретної частини тексту, зазвичай виконує роз'яснювальну функцію. Необхідно вчити старших дошкільнят довго розглядати ілюстрації, розпізнавати героїв, відшукувати цікаві й особливі деталі тощо. Починаючи зі старшої групи, дітям можна ставити запитання, спрямовуючи їхню увагу на засоби виразності в малюнках, показуючи якусь ілюстрацію, знову звертатися до тексту, повторно питаючи про епізоди казки, у яких описується зображене.

Висновки. Таким чином, є багато різноманітних сучасних та ефективних методів і прийомів роботи з казками, у яких закладено потенціал всебічного розвитку особистості дитини дошкільного віку. На практиці доцільно поєднувати словесні (читання, бесіди, переказ), візуально-художні (розгляд ілюстрацій, ліплення, аплікації), ігрові (рольові ігри, дидактичні) та інші методи й прийоми (творчі вправи, інсценізації, малювання, моделювання, ілюстрування тощо) роботи з казкою. Застосування їх у комплексі сприяє глибшому розумінню змісту твору, формує моральні уявлення та ціннісні орієнтири дошкільнят, особливості поведінки, розвиває мовлення та соціальні навички, а також забезпечує емоційне занурення в художній світ казок Наталі Забіли.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дячук А., Марчук О. Використання виховного потенціалу казок в освітньому процесі ЗДО. Актуальні питання та перспективи інноваційного розвитку науки та освіти в умовах євроінтеграції : Міжнародна науково-практична конференція (м. Рівне, 14 листопада 2024 р.). Рівне, 2024. С. 144-146.
2. Качак Т. Б. Новочасні реалії літературної казки. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2023. № 61. С. 152-155.
3. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 1. 608 с.
4. Рудницька-Юрійчук І. Р. Народна та авторська казка як засіб морально-етичного виховання дітей дошкільного віку. Перспективи та інновації науки. 2022. № 8. С. 229-240.
5. Стефанчук К. Українська народна казка як ефективний засіб навчання і виховання молодших школярів. Наука. Освіта. Молодь. 2022. № 15. С. 157-159.

Раній Марія

Науковий керівник – асист. Логвись Ольга

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ПРОЯВУ
ТРИВОЖНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**

В сучасному суспільстві, що характеризується швидкими соціальними змінами, підвищеною інформаційною насиченістю та зростанням вимог до особистісного розвитку дитини, проблема емоційного благополуччя набуває особливої актуальності. Одним із найпоширеніших проявів емоційної напруги у дітей є тривожність, яка може суттєво впливати на їхню пізнавальну активність, соціальну адаптацію та формування самооцінки. Особливо вразливими у цьому контексті є здобувачі початкової освіти, для яких період навчання в школі стає важливим етапом становлення особистості та засвоєння соціальних норм. Тому обґрунтування основних соціально-психологічних чинників прояву тривожності у молодшому шкільному віці необхідне для розуміння механізмів її виникнення, розроблення ефективних профілактичних і корекційних програм, а також забезпечення гармонійного розвитку дитини в умовах освітнього довкілля.

Аналіз науково-психологічної літератури (О. Андрусів [1], А. Мазур [2], Я. Омельченко, З. Кісарчук [3], Л. Сенн [4], О. Скляренко [5], С. Томчук [6] та ін.) показує, що своєчасне виявлення та розуміння причин тривожності дає змогу створити підтримуюче довкілля, що сприяє емоційному благополуччю та гармонійному розвитку дитини. Проте соціально-психологічні чинники прояву тривожності у молодших школярів не розглядалися.

Мета статті – обґрунтування соціально-психологічних чинників прояву тривожності у молодших школярів.

Важливою передумовою успішного навчання дитини в умовах сучасної початкової школи велике значення має її психоемоційний стан, який визначає успішність адаптації до навчального середовища та взаємодії з однолітками й дорослими. Молодший шкільний вік є періодом інтенсивного пізнавального та соціального розвитку, коли діти стикаються з новими вимогами та очікуваннями, що може викликати внутрішню напруженість і тривожні